

2.11. Подолання порушень єдності процедури доказування

Завершення етапізації процесу доказування саме етапом «використання доказів» дає підстави й для того, що б зрозуміти те, що всі етапи процесу доказування взаємопов'язані і являють собою безперервну процедуру, спрямовану на використання доказів для правильного вирішення справи, що можна побачити ще у В.Д. Арсеньєва, який пропонував розглядати процес доказування як єдність «практической и мыслительной деятельности, направленной на установление фактических обстоятельств уголовного дела» (6, с. 5). Пізніше при визначенні сутності етапізації процесу доказування у контексті прямої вказівки на дане важливе положення, це сприйняли й деякі інші вчені: Ю.М. Грошевий (60, с. 49), Л.М. Карнеєва (84, с. 33), П.А. Лупінська (259, с. 149) та ін. (169, с. 116), коли Л.М. Карнеєва підкреслила, що процес доказування є «единый и неразрывный» (84, с. 33).

З огляду на це, видається необгрунтованою й позиція достатньо чисельної групи вчених: Ю.П. Аленін (297, с. 221), Р.С. Белкін (154, с. 149), Е.С. Зеліксон (75, с. 12), Ц.М. Каз (83, с. 5), І. Кертеc (85, с. 59), Є.Г. Коваленко (169, с. 115, 116), Л.Д. Кокорєв (56, с. 206), І.І. Котюк (147, с. 66-67), М.П. Кузнєцов (174, с. 10), О.П. Кучинська (177, с. 62), М.М. Михеєнко (201, с. 103), В.В. Назаров (204, с. 110), Ю.К. Орлов (222, с. 101), С.В. Слинко (276, с. 57), С.М. Стахівський (60, с. 49), В.М. Тертишник (276, с. 57; 277, с. 334), Л.Т. Ульянова (301, с. 154), А.А. Хмиров (306, с. 16-17) та ін. (33, с. 38 та ін.; див. додат. 3) вважали за необхідне виділити у процесі доказування самостійні частини (сторони, аспекти), що мають розвиватися по особливим законам пізнання. Так, спочатку Л.Д. Кокорєв підкреслив, що «доказывание в уголовном процессе следует рассматривать как единое понятие, тождественное понятию процессуального доказывания, имея ввиду вместе с этим два возможных аспекта: доказывание – собиране, проверка и оценка фактических данных; доказывание – обоснование выводов, к которым приходят лица, осуществляющие уголовно-процессуальное доказывание» (56, с. 206), що М.М. Михеєнко визнав достатньо правильним (201, с. 103). Суперечливу позицію висловили Ю.М. Грошевий і С.М. Стахівський, які, з одного боку, принципово підтримали вказаний поділ, якщо він «проводиться з метою кращого розуміння й опанування змісту доказування», а, з іншого – обгрунтовують непідільність процедури доказування і завершення її прийняттям рішення (60, с. 49).

Ю.К. Орлов, окрім цього, запропонував виділити у судовому доказуванні три рівні (чи ступені) – «доказывание-познание», «доказывание-удостоверение», «доказывание-обоснование» (222, с. 101), з приводу чого вже М.М. Михеєнко достатньо слушно зауважив, що названі рівні (ступені) охоплюють всі елементи доказування: «собиране, закрепление, проверку и оценку доказательств, а также обоснование выводов по делу» (201, с. 103).

У такому ж напрямку розглядає процес доказування й Є.Г. Коваленко, який, підтримуючи виділення «доказування як дослідження фактичних обставин і доказування як логічне і процесуальне доведення визначеності тези, ствердження висновків по справі» (169, с. 115), спочатку вказує окремо елементи кожного з них; відповідно «збирання, перевірка та оцінка доказів та їх джерел» (169, с. 116) і «формування певної тези і наведення аргументів для його обгрунтування» (169, с. 116), а трохи нижче – вже формує дефініцію даної процедури із поєднанням викладених елементів: «доказування в кримінальному процесі полягає у збиранні доказів, їх закріпленні, перевірці, відповідній оцінці та отриманні обгрунтованих висновків по цій справі» (169, с. 116).

М.М. Михеєнко фактично ж підтримав вказану позицію Л.Д. Кокорєва (196, с. 14), висловивши її пізніше разом із А.Я. Дубинським і В.П. Шибіко більш категоричніше: «за змістом можна виділити два види або аспекти кримінально-процесуального доказування: а) як дослідження фактичних обставин справи, що полягає в діяльності відповідних органів і осіб по збиранню, перевірці та оцінці доказів; б) як логічне і процесуальне обгрунтування певної тези, твердження, висновків, рішення в справі» (198, с. 111 та ін.). Такий підхід фактично проглядається й у Ю.П. Аленіна та інших чисельних співавторів, які у коментарі до КПК під доказуванням пропонують розуміти «во-первых, деятельность по собиранию, проверке и оценке доказательств; во-вторых, обоснование какого-либо утверждения, тезиса» (297, с. 221). Цю ж позицію демонструють Е.С. Зеліксон (75, с. 12), Ц.М. Каз (83, с. 5), Є.Г. Коваленко (169, с. 115), І.І. Котюк (147, с. 66-67), О.П. Кучинська (177, с. 62), В.В. Назаров (204, с. 110), В.М. Тертишник (276, с. 57; 277, с. 334), Л.Т. Ульянова (301, с. 154), А.А. Хмиров (306, с. 16-17) та ін. (33, с. 38; 174, с. 9, 73 та ін.). Дві, але дещо інші сторони – «познавательную» і «удостоверительную», вбачають у доказуванні Т.В. Аверьянова (154, с. 149), Р.С. Белкін (154, с. 149), І. Кертеc (85, с. 59), Ю.Г. Корухов (154, с. 149), М.П. Кузнєцов (174, с. 10), О.Р. Росінська (154, с. 149) та ін. (див. додат. 1). Особливу думку висловив А.А. Хмиров, який увесь процес доказування поділяє на дві ступені (етапи), що аргументується наступним чином: «Доказывание, – на думку данного автора, – представляет собой длящийся процесс, в котором можно достаточно четко выделить по меньшей мере две ступени или два этапа. ... На первой ступени доказывания производится собиране и проверка доказательств, а также их оценка в пределах частных систем доказательств, необходимых для достоверного установления каждого промежуточного факта. На второй ступени доказывания делаются выводы о наличии или отсутствии всех обстоятельств, образующих предмет доказывания по делу» (306, с. 16-17).

Таким чином, у всіх вказаних випадках фактично сприйнята у повному обсязі аналізована позиція Л.Д. Кокорєва і частково – Ю.К. Орлова, тому що вся процедура доказування практично поділялася на ті чи інші достатньо відокремлені за завданнями одна від іншої складові частини – доказування-пізнання і доказування-обгрунтування чи доказування-пізнання і обгрунтування-засвідчення.